

Пам'яті Ігоря Семеновича Кона

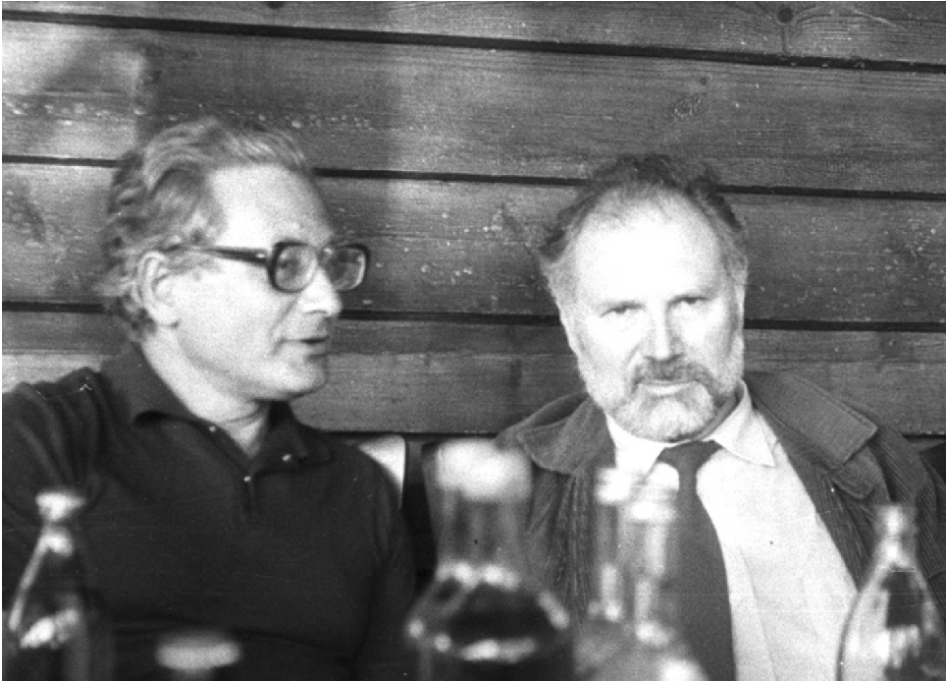
Ігор Семенович Кон: фото, коментар, листування

Мені здається, що зовсім недавно мені зателефонував Валерій Хмелько і сказав, що він розмовляв із Ігорем Семеновичем і що той знову приїде до Києва, ми дуже раділи цьому. Планувалося, що Ігор Кон буде тут за кілька тижнів (зараз середина травня, усе квітне). Сумно шукати фотографії й писати про Ігоря Семеновича замість зустрітися з ним, погуляти Києвом, послухати лекцію про його нову книгу... І для мене, і для Валерія спілкування з ним було приводом для оптимізму і прикладом того, що і після 80 років можна зберегти блискучий інтелект, інтерес до всього, легкість на підйом, неймовірну працездатність, загалом абсолютно повноцінне життя.

Перша фотографія, котру я знайшов, датується 1984-м роком, на ній І.Кон і А.Здравомислов під час візиту до Києва.

Диференціація соціологів тоді була ще не такою помітною, ми проводили конференцію з методів соціологічних досліджень, на яку з'їхалися соціологи із різних республік Союзу, які займалися і змістовими, і методичними питаннями.

На фото “фундатори соціології” в ресторані “Млин” у Гідропарку, де святкували урочисте закриття конференції.

Наступне фото — в літаку, що летить до Мадрида на XII Всесвітній соціологічний конгрес. Це було 1990-го, від 9 до 13 липня. Інших фото Ігоря Кона з конгресу у мене немає, чи то секції були в різних місцях, чи то ми тоді не надто спілкувалися. У зв'язку з конгресом запам'яталася лишень шалена спека і те, що в перший же день пограбували Президента американської соціологічної асоціації Мелвіна Кона (на малолюдній вулиці під'їхало авто, вистрибнули якісь шибеники і, погрожуючи зброєю, забрали гаманець з грошми, кредитками, зворотним квитком і документами). До речі, Мелвін Кон навдивовижу дотепно назвав Ігоря Кона своїм alter Igor, застосувавши гру слів. Річ у тім, що alter ego (друге я), яке ми читаємо як “альтер его”, англійською вимовляється як “альтер іго”, Мелвін додав тільки одну літеру. Звісно, не можна всерйоз сказати, що Ігор Кон — це друге “я” Мелвіна Кона, але це все одно характеризує повагу і симпатію, що їх відчував Мелвін до Ігоря Кона (наскільки я знаю, навзаєм).

Наступна фотографія стосується кінця вересня — початку жовтня 2005 року, в Києві відбулася міжнародна конференція організацій геїв і лесбій-

нок із країн Східної Європи. Ігоря Кона запросили виступити з лекцією, і ми з ним домовилися після лекції зустрітися і погуляти містом. Коли я приїхав у готель “Братислава”, де проходила конференція, з’ясувалося, що вона викликала неабиякий інтерес журналістів. Я сидів, здається, в першому ряду і з великим інтересом слухав лекцію Ігоря Кона. У той же день подію висвітлили кілька каналів, причому про лекцію взагалі нічого не говорили, лише повідомили, що в Україні вперше відбувся такий масштабний форум геїв і лесбіянок, причому показуючи мене на передньому плані. Самі передачі я не бачив, але запідозрив недобре після кількох дзвінків знайомих, які ставили мені дивні запитання, намагаючись делікатно уточнити мої орієнтації. Зрештою хтось із моїх друзів пояснив мені, в чому річ.

Утім, прогулянка була чудова, шкода, що пам’ять не відтворює деталі розмови, а тільки загальне відчуття щасливо проведеного дня.

Наступні два знімки — з III Всеросійського соціологічного конгресу (21–24 жовтня 2008 року, Москва), на якому було чимало й українських соціологів (Є.Головаха, Н.Костенко, С.Макеєв, С.Оксамитна, В.Хмелько та інші).

Конгрес був приурочений до 50-ліття створення Радянської соціологічної асоціації, багато чого, що там відбувалося, викликало змішані почуття, але найпозитивнішою була вдячність піонерам соціології — Володимиру Ядову, Андрію Здравомислову, Тетяні Заславській і, ясна річ, Ігорю Кону. Я маю на увазі навіть не медалі Пітирима Сорокіна, що їх вручили деяким із них, а настроїв учасників конгресу, те, як їх зустрічали, розмови в кулуарах, повагу, любов багатьох присутніх.

Нарешті остання серія фотографій — вересень 2009 року, Ігор Кон виступив із лекцією в Києво-Могилянській академії, в університеті імені Тараса Шевченка, гуляв вулицями Києва...

На лекції

У КМІСі

Ми були впевнені, що в червні будуть лекції вже за темою нової книги, зустрічі, прогулянки...

Я вважаю, що в моєму поколінні соціологів мало тих, на кого праці Ігоря Кона не справили б істотного впливу. Хочу навести два листи — мій і відповідь Ігоря Кона.

13 листопада 2009 року

Дорогий Ігоре Семеновичу,
як у Вас справи, чи все гаразд?

На минулорічному конгресі в Москві Ви подарували мені книгу “80 років самотності”, я дуже довго читав її потроху на ніч (в останні роки я слухаю аудіокниги в машині й читаю тільки в поїздках і влітку). 22 січня, на свій

день народження, я саме прочитав сторінки, де Ви згадуєте мене і Валерія Хмелька, дивовижний збіг. Це було для мене чудовим подарунком. Я одержав величезне задоволення від читання Вашої книги, і хотів одразу ж Вам подякувати за це, але одразу не вийшло, а потім повсякденна метушня мене заїла.

А нещодавно Мелвін Кон сказав мені, що планує писати автобіографічну книгу про свій науковий шлях і про свої проекти, я йому розповів, яку цікаву книгу Ви написали, і згадав, що так і не подякував Вам. **ВЕЛИКЕ ВАМ СПАСИБИ!**

Коли Ви були в Києві, я говорив Вам, що книга “Соціологія особистості” і стаття “Психологія забобону” багато в чому визначили мою перекваліфікацію з математика в соціолога. Мені ця професія (або радше професійний шлях) дуже подобається, тож я відчуваю себе зобов'язаним Вам і буду радий, якщо хоч чимось зможу бути корисним. Отже, якщо будуть якісь справи, в яких зможу допомогти — обов'язково дайте знати.

Гадаю, що в Мелвіна теж має вийти цікава книжка, у нього в цьому жанрі написані “Історія одного проекту” і “Два візити в село моєї матері” (його мати народилася в Україні) — із точними спостереженнями і м'яким гумором.

На все добре. До побачення. Володя

14 листопада 2009 року

Велике спасибі, Володю, добре слово і кішці приємне. Цю книгу люди нібито читають, але зараз мало хто знає, де і як її купити. Мої дві останні книжки — “Чоловік у мінливому світі” і “Хлопчик — батько чоловіка” (інформація про неї є на моєму сайті) — теж начебто викликають інтерес, обидві є в електронній формі, але тираж залишається мізерним, тож грошей це не дає. Другу книжку читати вочевидь варто, вона не має у світі аналогів, і йдеться про загальноцікаві речі. Там є і посилання на Мела.

Зараз готується до видання третє, оновлене видання “Полунічки”, після якого мене зненавидять ще більше — там показано, що нові антипедофільські закони ґрунтовані на фальсифікованих цифрах і робляться безнадійні прогнози на майбутнє.

Потроху пишу книгу “Бити чи не бити?”. Обстановка в країні мерзенна, відповідно і настрої.

До речі, чи не підкажете щось хлопцеві, листування з яким додаю?

Привіт Валерію і всім спільним знайомим

ІК

І далі лист хлопця і докладна відповідь Кона. Хлопець, який працює в одному з провідних центрів Росії (на мою думку, в найбільш професійному соціологічному центрі), звертається до Ігоря Кона з таким проханням: “Останнім часом я гостро відчуваю брак знань щодо того, як професійно (з допомогою програм) працювати з даними кількісних опитувань — спрощена інтерпретація даних мене перестала влаштовувати. Могли б Ви мені по-

радити, на які методи мені першою чергою варто звернути увагу — я намагався розбиратися самостійно, але просто за книжками в мене не виходить”.

Яким має бути авторитет Ігоря Кона, щоби співробітник цього центру звернувся не до своїх колег, які захистили дисертації з аналізу соціологічних даних, а саме до нього, хоча Ігор Кон ніколи не займався математичними методами в соціології! І далі Кон найдетальнішим чином на 4-х сторінках дає цьому хлопцеві детальні практичні рекомендації, з чого розпочати, до кого звернутися далі, а також пропонує йому конкретну змістову задачу для розв'язання, зробивши при цьому таке зауваження: “До речі, Ваша власна думка при цьому буде розвиватися успішніше, ніж за формального опанування методів. Точніше — це треба робити паралельно”.

Мене здивувало і звернення з цього питання до Ігоря Семеновича, але ще більше таке уважне ставлення і така докладна відповідь людині, яка взагалі звернулася не за адресою. І відповідь Кона вразила ґрунтовністю і практичністю. Між іншим, я багато років читав курс аналізу даних, поки дійшов висновку, що його засвоєння набагато ефективніше, якщо у людини є задача, яку треба розв'язати, і вона, опановуючи той чи інший метод, розмірковує, чи можна таким методом розв'язати цю задачу.

У наших розмовах неодноразово йшлося про сайт, присвячений сексології, Ігор Семенович розповідав про листи, які він отримував, і про те, наскільки відсталими і дрімучими бувають уявлення про секс і різні його аспекти “у глибинці”. Це призводить до драм і трагедій, руйнує долі людей. За посередництва сайта він намагався допомогти цим людям, і мені навіть важко уявити, скільки часу і сил це забирало. До того ж ця діяльність наражалася на потужний опір різноманітних груп і організацій, йому погрожували, намагалися зірвати лекції, влаштовували на них скандали, якимось підклали під двері муляж вибухового пристрою.

Понад те, нападки на нього тривають навіть після його смерті. Так, глава Синодального відділу Руської православної церкви протоієрей Димитрій Смирнов сказав: “І от сьогодні, у цей великодній день, Господь звільнив нас від того, щоб бути співгромадянами цієї людини. Тому, попри те, що прогресивне людство сумує, але я думаю, всі релігійні люди в нашій країні (і християни, і мусульмани, і іудеї), сприйняли цю звістку з відчуттям глибокого, але ще поки не повного задоволення” (<http://rusk.ru/newsdata.php?idar=48154>). При цьому ставлення до Усами бен Ладена куди толерантніше: “Руська православна церква заявила, що “не вітатиме те тріумфування, яке ми бачимо в деяких країнах” у зв'язку зі смертю Усами бен Ладена. “Хоч би кого спіткала смерть, чи то найбільшого нелюда, чи то терориста, його судитиме тільки Бог”, — сказав агентству Інтерфакс протоієрей Георгій Рошин, заступник глави Синодального відділу зі зв'язків церкви і суспільства” (<http://rusnovosti.ru/news/144425>).

Сумно, коли люди не цінують тих, хто являє собою “сіль землі”, духовне багатство цього суспільства, видатних представників гуманітарної культури, яким був Ігор Семенович Кон.

ВОЛОДИМИР ПАНІОТТО, професор НаУКМА